

Az Európai Bizottság felhívásának eleget téve a 2021-2027 közötti időszakra vonatkozó európai strukturális és beruházási alapokból Magyarországnak jutó fejlesztési források jövőbeni felhasználásával kapcsolatban - az EU- források felhasználására vonatkozó rendelet által biztosított partnerség lehetőségével élve – a Magyarországon élő látássérült személyek legnagyobb, országos érdekképviselői szervezeteként az alábbi javaslatokat, észrevételeket terjesztjük elő.

Mindenek előtt fontosnak tartjuk a „semmit rólunk nélkülünk” elv hangsúlyozását, értve ez alatt, hogy a látássérült emberek képviselőiben elvárhatónak tartjuk, hogy a jövőben ne születhessen úgy operatív program, célrendszer vagy konkrét pályázati kiírás Magyarországon az EU-s források felhasználása során, hogy annak kialakításában a fogyatékos emberek országos érdekképviselői szervezetei ne vennének részt és azt ne fogadják el. Elengedhetetlennek tartjuk emellett, hogy az ezen célcsoportra fordítandó támogatások allokációja és felhasználása során is élvezzenek kiemelt előnyt az érdekképviselői szervezetek, hiszen itt áll rendelkezésre a legtöbb tapasztalat és információ arról, hogy melyek azok a célok, stratégiai irányok, eszközök, módszerek, tevékenységek és intézkedések, melyek leginkább és legnagyobb hatékonysággal segítik elő a kívánt eredmény elérését, vagyis a fogyatékos emberek társadalmi integrációját. Ennek érdekében megfontolandónak tartjuk, hogy a fogyatékos embereket érintő, a most lezáruló tervezési időszakban jellemzően állami intézményrendszerek által megvalósított projektek helyett a jövőben ezeket a támogatásokat ezen országos érdekképviselői szervezetek használhassák fel akár önállóan, akár egyes állami intézményekkel konzorciumot alkotva.

1. Az Európai regionális fejlesztési alapról (ERFA) – egyebek mellett – az infokommunikációs technológiák fejlesztését szolgáló célok támogathatók.

A.) Távsegítségét biztosító rendszerek fejlesztése és a felhasználók korszerű eszközökkel való ellátása:

Az egyenlő esélyű hozzáférést lehetővé tevő, az EFOP1.1.5. prioritás keretében létrehozott rendszerek és szolgáltatások továbbfejlesztése egyértelműen a különféle fogyatékosági csoportok érdekét és önálló, önrendelkező életvitelét szolgálja. Ezen belül a Távoli segítségnyújtás látássérült emberek számára – Távszem elnevezésű szolgáltatás fenntartásának, továbbfejlesztésének támogatása rendkívül fontos számunkra, minthogy ez a szolgáltatás nagy jelentőségű és hiánypótló a vak és gyengénlátó emberek körében. A támogatás révén az alábbi célok elérése lehetséges és szükséges:

- A technológia fejlesztése útján:

indokolt a távszem alkalmazás következő verziójának kifejlesztése a teszt és a fenntartási időszakban felgyülemlett tapasztalatok figyelembe vételével.

az applikáció szolgáltatási csomaggá alakítása, mely szélesebb körű szolgáltatás nyújtását teszi lehetővé, ami részint több – külön-külön, illetve részben már most is elérhető - alkalmazást foglal magában (például szín-, pénz, karakter felismerés), ezen túlmenően további fejlesztésekkel – jelenleg még nem elérhető – szolgáltatások nyújtására is

alkalmassá tehető (például plastik kártyák felismertetése, vagy az aplikáció összekapcsolása a digitális táblával a látássérült tanulók segítése érdekében.).

A felhasználók korszerű digitális eszközökkel, elsősorban akadálymentes használatra alkalmas okostelefonokkal történő ellátása annak érdekében, hogy az alkalmazáscsomag friss verzióit is akadálytalanul használni tudják, illetve hogy digitális kompetenciáik révén integrálódhassanak az IT alapú társadalomba.

A látássérült személyek gyógyászati és életvitelt megkönnyítő, korszerű és jó minőségű eszközökkel való ellátásának biztosítása részben konkrét eszközbeszerzések és honosítási programok támogatásával, részben pedig egy új támogatási rendszer kialakításával. Jelenleg kizárólag a gyógyászati segédeszközökre vonatkozó támogatási rendszer működik, a látássérült személyek esetében ugyanakkor a gyógyászati segédeszköznek minősülő eszközök köre rendkívül szűkös. Ennek is köszönhető, hogy támogatással lényegében csak a fehérbot szerezhető be ily módon. Az egyéb, életvitelt segítő, nagyobb értékű eszközökhöz csupán esetlegesen, méltányossági döntés alapján juthatnak hozzá az érintettek. Ez azért jelent nagyon komoly problémát, mert a technológiai fejlődés révén egyre bővül azon eszközök köre, melyek használatával a látássérült emberek egyre nagyobb önállóságra tehetnek szert, ami sokkal hatékonyabb társadalmi részvételt tenne lehetővé számukra, akár az oktatás, foglalkoztatás, és az élet más területein is.

B.) Speciális segédeszközök kialakítása, „okos-fehérbot” kifejlesztése:

A XXI. század technológiai újdonságai számos megoldást kínálnak a fogyatékos emberek nehézségeit csökkentő és önállóságát fejlesztő speciális segédeszközök kifejlesztése területén is. A vak emberek legfontosabb segédeszközei közé tartozó fehérbot korunkban is nélkülözhetetlen a mindennapi önállóság eléréséhez és fenntartásához, ugyanakkor számos olyan funkcióval is ellátható, melyre korábban nem volt meg a technológiai lehetőség és mely tovább fokozza az elérhető önállóság szintjét. Számos ez irányú fejlesztés bizonyult zsákutcának az utóbbi évtizedekben, többségük éppen azért lett eredménytelen, mert a folyamatba nem vonták be kellő időben és intenzitással a felhasználók széles körét és az őket összefogó szervezeteket. A fehérbot használatához és használatának oktatásához kapcsolódó közel évszázados tapasztalat ötvözhető a legmodernebb infókommunikációs technológiák nyújtotta lehetőségekkel, így pedig megszülethet az ún. „okos-fehérbot”, mely az akadályok észlelése mellett a környezetben található nevezetes pontokról is szolgáltat a közlekedés során jól hasznosítható információkat. Okos fehérbotokból több prototípus is létezik már, ám a napi gyakorlatban használható, piacra dobható változat még mindig várat magára. Ennek kifejlesztéséhez nemzetközi konzorcium létrehozása szükséges, melynek kompetens tagja lehet az MGVOSZ és egy magyarországi felsőoktatási intézmény is. A program kizárólag a látássérült emberek tömegeit mozgósítani és véleményüket, igényeiket, tapasztalataikat felmérni, becsatornázni, összegezni és kommunikálni képes országos érdekképviseleti szervezet irányításával valósítható meg. A fejlesztés eredményeként a vak és gyengénlátó emberek számára történő fizikai és infókommunikációs akadálymentesítés módszertana is forradalmasítható.

C.) A látássérült emberek elemi rehabilitációjának technológiai hátterének biztosítása:

Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége

Székhely: 1146 Budapest, Hermina út 47.

Postafiók: 1406 Budapest, Pf. 44

Telefon: +36 1 384 8440

Email: titkarsag@mvgyosz.hu

www.mvgyosz.hu

Az elmúlt mintegy másfél évtizedben többé-kevésbé kialakult és megszilárdult a felnőttként látásukat elvesztő személyek elemi rehabilitációját biztosító intézményrendszer, a közelmúltban pedig megszületett a látássérült személyek elemi rehabilitációs szolgáltatását definiáló és fenntartását garantáló jogszabályi háttér. Az elmúlt időszakban ugyanakkor az elemi rehabilitációs központoknak nem volt lehetőségük az oktatáshoz szükséges eszközparkjuk karbantartására, felújítására, miközben a területen számos korszerű gyógyászati és életvitelt megkönnyítő eszköz jelent meg. Fontos ezért támogatást biztosítani a jellemzően állami intézményként vagy civil szervezetként működő központok részére eszközparkjuk és helyiségeik fejlesztésére a szolgáltatás korszerűségének biztosítása érdekében.

2. Az Európai szociális alpból (ESZA) különösen foglalkoztatási, oktatási és rehabilitációs célok támogatására kerülhet sor. Ezekből a forrásokból a látássérült emberek életének számos területén érhető el pozitív irányú változás és szervezhetőek az életminőségüket nagy mértékben javító szolgáltatások.

A.) Foglalkoztatás:

Habár az utóbbi 15 évben számos foglalkoztatási projekt valósult meg európai uniós támogatással, köztük olyanok is, amelyek a megváltozott munkaképességű személyeket célozva meg valamelyest a közéjük tartozó fogyatékos munkavállalókat is érintették, a tapasztalatok szerint ezek – legalább is, ami a súlyosan fogyatékos munkavállalókat illeti – nem hozták meg a várt eredményt. Ezért a következő időszakban a foglalkoztatást elősegítő programoknak kifejezetten e réteg munkaerőpiaci (ezen belül is elsősorban nyílt munkaerőpiaci) helyzetének javítását kell megcélozniuk.

- Ennek keretében mindenképp kutatást, felmérést kell készíteni kifejezetten a fogyatékos, köztük a súlyosan fogyatékos emberek foglalkoztatásával kapcsolatban, melynek ki kell terjednie e réteg jelenlegi foglalkoztatottságára, arra, hogy mekkora hányaduk, milyen területen tud tevékenykedni, milyen rehabilitációt támogató szolgáltatásokra, valamint át- illetve továbbképzésekre, továbbá munkahelyi segítségnyújtásra és támogató technológiákra van szükség munkaerőpiaci helyzetük javítása érdekében.
- A támogatás felhasználásával fontos cél felkutatni azokat a hazánkban látássérült személyek által még nem gyakorolt szakmákat, foglalkozásokat, melyekben – akár kisebb támogatás mellett - ők is képesek dolgozni.
- Kifejezetten a súlyosan fogyatékos emberek foglalkoztatását ösztönző támogatási rendszert kell kialakítani, illetve támogatni. A jelenlegi – jelentős részben a rehabilitációs hozzájárulási kötelezettségen alapuló – támogatási rendszer hátránya ugyanis, hogy az nem kifejezetten a súlyosan fogyatékos, hanem általánosságban a megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatását kívánja elősegíteni, akik közül ily módon elsősorban a kevésbé súlyos egészségkárosodással élő személyek kerülhettek be ennek révén a munkaerő-piacra. A rendszer ráadásul az eddigi tapasztalatok szerint nem is váltotta be a hozzá fűzött reményeket, minthogy a

munkáltatók inkább befizetik a rehabilitációs hozzájárulást, mintsem megváltozott munkaképességű, netán súlyosan fogyatékos munkavállalót alkalmaznának.

- A fogyatékos munkavállalók nyílt munkaerőpiacon történő foglalkoztatását álláspontunk szerint egy pozitív ösztönzésen alapuló támogatási rendszer lehet képes hatékonyan elősegíteni, amit kifejezetten e munkavállalói csoport foglalkoztatása esetén kell biztosítani, például a munkavállalás során felmerülő többlet költségek, vagy a fogyatékos munkavállaló munkáját segítő személy alkalmazásával járó költségek fedezéséhez.
- Felül kell vizsgálni a foglalkozásegészségügy rendszerét, ezen belül elsősorban a megváltozott munkaképességű és fogyatékos munkavállalókra vonatkozó gyakorlatokat, illetve szükséges a foglalkozásegészségügyi orvosok továbbképzése a fogyatékos személyek munkavégzését támogató technológiák és módszerek tekintetében. Ezen felülvizsgálatok és továbbképzések célja, hogy a megváltozott munkaképességű és fogyatékos munkavállalók foglalkozásegészségügyi vizsgálatának eredményeként szakmailag megalapozott és korszerű alkalmassági kritériumok mentén szülessenek meg az alkalmasságukat igazoló vagy cáfoló igazolások.

B.) Oktatás:

Az oktatás, képzés minősége, annak a fogyatékos, köztük a látássérült gyermekek és fiatalok részére megfelelően hozzáférhetővé tétele alapvetően meghatározza esélyegyenlőségüket, társadalomban való egyenlő esélyű részvételüket. A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról rendelkező 1998. évi XXVI. törvény (Fot.) is az oktatást, képzést tekinti az esélyegyenlőség elérését lehetővé tevő és azt igénylő egyik fontos célterületnek, a nemzeti köznevelésről rendelkező 2011. évi CXCV. törvény pedig deklarálja, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek (idetartoznak a fogyatékos tanulók is) joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön. Ez az ellátás akár gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, akár a többi tanulóval együtt azonos óvodai csoportban, iskolai osztályban (integrált nevelés, oktatás) is történhet. Az ugyanakkor mostanra teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a fogyatékos gyermekek és fiatalok oktatása területén – történjen az akár integrált módon, akár más formában – rendkívül komoly problémákkal kell szembenézni, melyek – a jogszabályokban deklarált elvek ellenére – akadályozzák képzésük hatékonyságát, még inkább annak egyenlő esélyű hozzáférhetőségét. Az idevezető okok rendkívül szerteágazóak, azok részletezésére jelen dokumentumban nem tudunk kitérni.

- A fogyatékos gyermekek és fiatalok oktatásának az Európai szociális alaphól (ESZA) történő támogatása ugyanakkor nagyon komoly segítséget jelentene akár a mára már rendkívüli méreteket öltött szakember hiány kezelésében, ami különösen szembe ötlő azon szakemberek (gyógypedagógus, ezen belül utazótanár, együttnevelést segítő pedagógus, stb.) esetében, akik megfelelő szakértelemmel, tudással rendelkeznek a

fogyatékos, köztük a látássérült tanulók oktatása területén. A tapasztalatok szerint jelenleg – különösen bizonyos vidéki területeken – a neuralgikus szakember hiány (főként az utazótanárok, illetve a regionális központokban a látássérült tanulók oktatásához értő gyógypedagógusok hiánya) eredményezi azt, hogy az ott élő vak vagy gyengénlátó diákok egyáltalán nem jutnak hozzá a számukra szükséges és őket egyébként megillető gyógypedagógiai neveléshez, oktatáshoz.

- Felhasználható továbbá a támogatás a fogyatékos tanulók képzéséhez szükséges eszközök, tananyagok beszerzéséhez, adaptálásához, rendelkezésre bocsátásához.
- Speciális határterület a fogyatékos gyermekek és fiatalok rehabilitációja / rehabilitációja. A speciális nevelési-oktatási intézményben tanuló fogyatékos diákok esetén az ún. rehabilitációs órák beépülnek a tantervbe, ám a szakember-hiány még ott is gyakran eredményezi azt, hogy a tanulók nem kapnak az igényeiknek és képességeiknek megfelelő óraszámú fejlesztést, mely lehetővé tenné későbbi önállóságukat. Az integráltan tanuló fogyatékos diákok, esetünkben elsősorban a vak és gyengénlátó gyermekek és fiatalok helyzete hatványozottan nehéz, számukra a speciális rehabilitációs és / vagy rehabilitációs programok, például a tájékozódás és közlekedés, a mindennapos tevékenységek, az infókommunikációs technológiák, a funkcionális látástréning és a speciális nagyító eszközök használatának elsajátítása, szinte teljesen hozzáférhetetlen, illetve csak eseti jelleggel, egyedi megoldásokkal elérhető. Annak érdekében, hogy ezekből a gyermekekből önálló életvitelre képes és a társadalomba integrálódni tudó felnőttek váljanak, az oktatási integráció és a tantárgyi tudás fejlesztése mellett ezen kompetenciák elsajátítását biztosító programok megvalósítása, illetve az erre képesített szakember-állomány kiképzése és foglalkoztatása, nem utolsó sorban a részükre biztosítandó szolgáltatás biztosításának és finanszírozásának jogszabályi rendezése is nélkülözhetetlen.

C.) Fizikai és infókommunikációs akadálymentesítés:

Az akadálymentes fizikai és információs környezet a látássérült emberek társadalmi részvételének alapja. Nem lehetséges számukra sem a tanulás, sem a munkavégzés, sem a szórakozás, sem a hivatali ügyintézés az információkhoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő eszközök és rendszerek megléte és alkalmas kialakítása, illetve az utcai és közösségi közlekedés akadálymentessége nélkül. Ez esetben nem elsősorban az épületek és járművek fizikai akadálymentesítéséről beszélünk, bár tény, hogy a vak és gyengénlátó emberek igényei e téren is speciálisak.

- Ezen igények megismertetése és a fejlesztések, építési és egyéb beruházások megvalósítása során történő figyelembe vétele érdekében szükséges a legkülönbözőbb szakemberek, pl. építészmérnökök, tájépítészek, kórháztervezők, közlekedésmérnökök, járműtervezők, stadionok és bevásárlóközpontok építésével

foglalkozó beruházók, stb. továbbképzése annak érdekében, hogy megismerjék a látássérült közlekedők speciális igényeit, és hogy azokat figyelembe véve tudják tervezni és telepíteni az őket segítő akadálymentesítési megoldásokat, pl. a taktilis burkolati jelzéseket. Ebben a témában kifejezetten fontos szerepet szánni a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének, mint a vak és gyengénlátó emberek igényeit leginkább ismerő, felmérni és összegezni tudó, illetve azt képviselni képes, országos hatókörű érdekképviseleti szervezetnek, melynek fontos szerepet kell szánni a tananyagok kidolgozásában és a képzések szakmai minőségbiztosításában egyaránt. Ki kell alakítani ezen a területen olyan szakmai és technológiai alapokat, melyeket akár hazai szabványban is rögzítve lehet megkövetelni a jövőben minden beruházás során.

- Az egyenlő esélyű információszerezés a látássérült emberek számára az élet minden területén létkérdés. A XXI. században gyakorlatilag nincs technikai akadálya annak, hogy ez az egyébként fokozott hátránnyal élő csoport is hozzáférjen és felhasználóként bekapcsolódjon az elektronikus ügyintézésbe, az internetes vásárlásba, az online események és értekezletek, az e-learning alapú képzések és a közösségi média világába. A vak és gyengénlátó emberek mindennapjait az infokommunikációs technológiák kifejezetten megkönnyítik, amennyiben a honlapok, szoftverek és mobilalkalmazások az egyenlő hozzáférés szempontjait rögzítő szabványokban foglaltaknak megfelelően készülnek el. A következő tervezési időszakban különös hangsúlyt kell fordítani ezen törvényi szabályozás betartására, a szankcionáláson túl, sőt, azt megelőzve biztosítani a szoftver- és webfejlesztők körében a releváns információk elterjesztését, hasonlóan a fentebb, a fizikai akadálymentesítés kapcsán leírtakhoz.

D.) Szakemberképzés és az érdekképviselet területén dolgozók kompetenciáinak fejlesztése:

A fogyatékos személyek rehabilitációját, rehabilitációját és önálló életvitelét biztosító szolgáltatások területén szinte minden esetben problémát okoz a nagymértékű szakember-hiány, illetve a korszerű szaktudások hiánya. Ez gyakran azt eredményezi, hogy a szolgáltatásokat igénylő látássérült személyek vagy csak hosszas várakozás után férnek hozzá a számukra szükséges segítő szolgáltatáshoz, vagy az igényelnél kisebb óraszámban, esetleg egyáltalán nem kapnak segítséget. Tipikusan ilyen hiányszakmákban vagy még kevésbé ismert segítő tevékenységekben dolgozó szakemberek az integrált oktatást támogató gyógypedagógusok, az elemi rehabilitációs szolgáltatásokat nyújtó rehabilitációs tanárok, a kulturális akadálymentesítést biztosító audionarrátorok, a mindennapi önállóságot és a munkavégzést támogató személyi segítők, a foglalkozási rehabilitációt támogató szakemberek, az akadálymentesítési megoldások tervezését és ismertté tételét végző rehabilitációs környezettervező szakmérnökök és szakemberek, a fogyatékos emberek számára akadálymentes infokommunikációs megoldások fejlesztését végző web- és szoftverfejlesztők, stb.

Emellett nagy szükség van a fogyatékos emberek érdekképviselésével foglalkozó, jellemzően érintett személyek, szülők vagy más hozzátartozók szakmai képzésére és szemléletformálására is annak érdekében, hogy egyrészt az egyes szakterületek munkatársaival egy nyelvet beszéljenek, másrészt hogy szakmailag korszerű és az érdekképviselés terén is egységes álláspontot képviseljenek.

Ezen célok megvalósítása érdekében komplex képzési programok kidolgozását és lebonyolítását javasoljuk, melynek kimeneteleként megoldódik, de legalább javul ezen területeken a szakember-ellátottság és ezáltal a szolgáltatások hozzáférhetősége szempontjából erősödik a területi esélyegyenlőség. A képzési programokat a felsőoktatás és a felnőttképzés rendszerének széles skáláján kell kínálni az egyetemi alap- és mesterszakokon indítandó kurzusoktól és önálló szakirányoktól a szakirányú továbbképzéseken át egészen az OKJ rendszerébe beépíthető és az azon kívül eső felnőttképzési programokig.

A képzések kiválasztása során nem az újonnan kidolgozandó képzéseket kell preferálni, hiszen ezeken a területeken az elmúlt nagyjából másfél évtizedben számtalan képzési program került kidolgozásra, akkreditálásra és kipróbálásra, többnyire éppen EU-s források felhasználásával. A feladat ezen, már meglévő, gyakran fiókban „pihenő” képzési programok felkutatása, áttekintése, korszerűsítése és újbóli akkreditálása, majd kipróbálása és bevezetése. A képzések kidolgozásában és lebonyolításában nem csak a fogyatékos emberek országos érdekképviselési szervezeteinek fontos kiemelkedő és befolyásos szerepet szánni, hanem azon fogyatékosokkal élő szakértőknek, oktatóknak és trénereknek is, akik korábban is részt vettek hasonló tematikájú projektek megvalósításában többek között a korábbi Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Nonprofit Kft. projektjeiben.

dr. Nagy Sándor
elnök

Németh Orsolya
szakmai vezető

Gulyásné dr. Bölkény Ágota
jogtanácsos